

Světový archeologický kongres (The World Archaeological Congress, Southampton and London)

Konal se ve dnech 1.—7. září 1986 v Southamptonu a na závěr jednání v neděli 7. září v Londýně za účasti více než tisíce badatelů z celého světa. Mezi garanty náležely mimo jiné instituce a město, kde se převážná část zasedání konala — universita a městská rada v Southamptonu, ležícím na jihoanglickém pobřeží, dále UNESCO a na přípravě spolupracovaly mezi jinými Archeologický ústav AV SSSR, Indická archeologická společnost a Ministerstvo kultury ČLR. Místo konání ovlivnilo do jisté míry i složení účastníků a koncepci celého kongresu. Již letný pohled do kongresových materiálů odhalil, že většina účastníků náležela anglofonní oblasti, vedle hostitelské země hlavně ze zámoří (USA, Kanada, Austrálie, Nový Zéland) a zemí třetího světa (např. Indie), kde většinou archeologické bádání stojí teprve na počátku. Přítomna byla též velká delegace vědců SSSR a ČLR, z Československa se kongresu zúčastnilo 10 badatelů v čele s akademikem B. Chropovským. Poměrně silně zde zastoupeni byli badatelé pražští (AÚ ČSAV, Národní muzeum, Karlova universita, Muzeum hl. města Prahy), z Brna pak kromě referenta univ. prof. dr. R. Musil, DrSc. z PřF UJEP a dr. J. Svoboda, CSc., z AÚ ČSAV.

Archeologie starého kontinentu i účast evropských badatelů, zejména z německy mluvících zemí, byla poněkud v pozadí, což vyplynulo i ze zaměření celého jednání, kde hodně prostoru bylo věnováno interdisciplinárním přístupům k řešení problematiky za pomoci přírodovědných a technických disciplín, prehistorickému vývoji a starým kulturám Asie, Afriky i Ameriky, dále pak metodickým otázkám a moderním trendům a přístupům ve vědeckém procesu při sledování širších kulturně historických a filozofických aspektů řady jevů i za použití nejmodernější výpočetní techniky, matematických a statistických metod, modelů vývoje atd. Tomuto trendu bylo přizpůsobeno i zaměření jednotlivých sekcí, které měly vysloveně pracovní ráz, odrážející se i v bohaté diskusi ke každému z referátů. I když badatelům zabývajícím se specializovaně problematikou pravěkého, protohistorického a raně historického vývoje starého kontinentu se mohl zdát daný prostor zúžený na úkor širší i obecné problematiky, bude bezesporu nutno opustit europocentristické pojetí, odrážející se v některých aspektech a pohledech nejen archeologických, a vidět problematiku v širších souvislostech řady ohnisek rozvoje kultury a civilizace, včetně jejich specifických i obecných rysů, vzájemných kontaktů a působení, aspektů hospodářského a sociálního vývoje i projevů nadstavbových, tak, jak jsou postižitelné v hmotných památkách. V rámci rozvojového světa nelze pak opomíjet ani impulzy tohoto pojetí pro rozvoj národních archeologií řady mladých států Asie a Afriky, které časem přinesou množství nových, mnohdy jistě převratných poznatků a zjištění.

Na tomto místě nelze vyjmenovat program všech osmnácti sekcí. Velmi obsažné bylo jednání sekce zabývající se z různých hledisek poměrem člověka

ke zvířatům v pravěku (včetně sémantického významu zvířecí symboliky, paleolitického umění, domestikace zvířat, významu v hospodářství, lovectví a sběračství atd.). Podobně rozsáhlý byl i program sekce nazvané pleistocenní perspektivy, kde byla prezentována a řešena rozsáhlá problematika paleolitu ve všech oblastech světa. Metodickým problémům byla věnována práce sekce nazvané Archeologická „objektivita“ při interpretaci, řešící z obecných metodických přístupů a hledisek řadu otázek výkladu poznatků získaných archeologickým výzkumem včetně závěrů pro kulturní, společenský a hospodářský vývoj, náboženství a další nadstavbové jevy, interetnické vztahy a postížení etnického vývoje a etnogeneze vůbec. Zařazeny sem byly i příspěvky zabývající se prezentací a popularizací dosažených vědeckých výsledků a vztahy archeologie a politiky. Tematicky na práci této sekce navazovalo i jednání sekce zabývající se problematikou organizace a řízení archeologické práce a výzkumnými projekty, ochranou archeologických památek i přípravou a kvalifikací odborných kádrů pro tuto činnost a problematikou legislativních opatření v souvislosti s ochranou archeologických památek. Tuto část jednání vedl akademik J. Herrmann z NDR.

Obsahově zaměření jednání dalších sekcí uvádíme pouze pro úplnost: lov velkých savců prvobytně pospolnými skupinami; nejnovější výsledky ve výzkumu domestikace rostlin a nejstarší zemědělství; evropský neolit; neolit v Africe; neolit a bronzová doba starého světa; chalkolit, bronzová a železná doba v jižní Asii; použití železa lidstvem subsaharské Afriky; železná doba Evropy; materiální kultura a výroba moderních Spojených států; dějiny prehistorické a protohistorické archeologie; speciální přednášky zaměřené na využití přírodovědných a technických metod (datovací metody, matematické metody, speciální analýzy).

Archeologii středověku byla věnována samostatná sekce nazvaná Problémy a rozvoj středověké archeologie 4.—14. století, jejímiž organizátory byli profesor L. Alcock z University v Glasgow a ředitel Britského musea sir D. M. Wilson. Jednání bylo rozděleno do několika problémových okruhů, zabývajících se opevněními, městy, řemeslem, výrobou a obživou, středověkými populacemi, migracemi, kontakty i sídlištěm a společenským vývojem. Přehled archeologických a historických poznatků o počátcích a vývoji Prahy v 9.—14. století podal V. Huml, počátky slovanského a německého Lübecku se zabýval G. P. Fehring, o počátcích Göttingen hovořil J. Schnette, o výsledcích výzkumů objasňujících genezi anglosaského Southamptonu referoval M. A. Brisbane. Britské problematiky se týkala i vystoupení P. J. Fashama a hlavně L. Alcocka o organizaci výroby, řemesla a obchodu v severní Británii v období 5. až počátku 9. století a P. A. Rahtze o výzkumech pohřbů v lodích obklopených příkopy z anglosaského období. Společenský vývoj pozdně vikinské periody ve Skandinávii sledovala na základě mincovních nálezů B. Malmer a vztahy mezi Skandinávským poloostrovem a východořímským císařstvím se zabývala B. Arrhenius. Dva referáty se týkaly problematiky Avarů, o nichž hovořil G. Fülöp a speciálně o kontaktech Byzance a Avarů I. Bóna. Větší okruh přednášek byl věnován antropologické problematice. E. P. Crubezy seznámil účastníky s problematikou deformací lebek v merovejském období na území jihozápadní Francie, shrnutí paleodemografie středověké populace v Československu podal M. Stloukal, odontologickými zjištěními na pozůstatcích středověké populace jihozápadního pobřeží Baltu se zabývaly B. Perzyna a J. Stopa. Podíl přírodovědných expertiz na archeologických výzkumech středověkého období byl prezentován v příspěvku V. Haška a Z. Měřinského o aplikaci geofyzikálních metod při výzkumech na Moravě.

Poslední blok přednášek sekce středověké archeologie byl věnován osídlení a společenskému vývoji. G. Marjanovič-Vujović se zabývala vesnickým osídlením 9.—10. století v podunajské oblasti Srbska a podobně D. Madas hodnotil sociální postavení venkovského obyvatelstva ve středním Srbsku během 13.—15. století, a to zejména na základě výzkumů kostelních hřbitovů. Vývoj osídlovacího procesu na dolní Vltavě, zejména na základě výzkumu časně slovanského osídlení v Roztokách u Prahy, a problematiku rekonstrukce zdejší krajiny v rozmezí 4. až počátku 13. století naznačil M. Gojda. Referát C. Harfielda se týkal archeologických výzkumů příbuzenských vztahů ve feudální společnosti 9.—11. století v severozápadní Evropě, Z. Kobylínski se zabýval kontinuitou a diskontinuitou osídlovacího procesu a změnami struktury osídlení v Polsku mezi pozdně římskou periodou a časným středověkem, časně anglosaské osídlení a žárová pohřebiště v Británii sledoval A. D. Russel a aspekty vikinského a pozdně norského osídlení ve Skotsku Ch. D. Morris. Na závěr jednání sekce si její účastníci vyslechli přednášku E. F. Mugureviče o vzájemném působení domácí a západní kultury v Livonii během 13.—16. století a W. M. Bledsoa o civilizačních myšlenkách a idejích ve středověku. Tyto referáty poskytovaly tedy průřez o různých aspektech evropského a v jednom případě i afrického (G. H. O. Abungu z Keňi) středověkého vývoje. Středověku se týkala i některá vystoupení v dalších dvou sekcích, jejichž obsahem bylo sledování společenského a hospodářského kontextu technologických změn a srovnávací studium vývoje třídní struktury a společenských systémů, obě témata v širokých souvislostech prostorových a časových, hlavně však zaměřených na mimoevropská prostředí. Jak tedy ukazuje pouze letmý výčet, byl program týkající se problematiky středověku velmi bohatý a jistě přispěl k orientaci badatelů v širších evropských souvislostech, obecně metodických podnětech a řešení mnoha speciálních otázek, zejména vývoje osídlení, hospodářství a změn společenských. Kladem zde bylo i poměrně rovnoměrné zastoupení referátů jak po stránce tématické, podíl přírodovědných disciplín (antropologie, geofyzika atd.), tak hlavně z hledisek geografických (záp. Evropa, Skandinávie, střední Evropa, Balkán i severozápadní oblasti SSSR).

Součástí programu kongresu byly i další akce společenské, vernisáže výstav a exkurse. Z jejich bohatého programu vyjímáme alespoň oficiální kongresovou exkursi, která směřovala na proslulou památku megalitické architektury z pozdní doby kamenné, Stonehenge u Amesbury v jihoanglickém hrabství Wiltshire, dále na monumentální hradisko Maiden Castle u Dorchesteru v Dorsetu, kde probíhá archeologický výzkum osídlení od neolitu do římského období, a gotickou katedrálu v Salisburu. Velmi zajímavé byly exkurse seznamující účastníky s archeologickými výzkumy, zaměřenými převážně na anglosaské období (400—1066) v samotném Southamptonu na St. Mary's Road (8. stol.) a ve středověkém jádru města u kostela sv. Michala, i exkurse po středověkých památkách města spojená s návštěvou místního archeologického musea (Museum of Archaeology). Atraktivní byla i exkurse na římskou vilu ve Fishbourne 45 km východně od Southamptonu a pro středověkého archeologa zejména návštěva expozice válečné lodi Jindřicha VIII. Mary Rose potopené v roce 1545 a vyzdvižené po mnohaletých přípravných pracích roku 1982 spolu se 14 000 různých předmětů výbavy plavidla. Dnes je umístěna vedle Nelsonovy HMS Victory a dalších lodí v námořní bási v Portsmouthu. V rámci kongresu byla v Southamptonu otevřena i jugoslávská výstava mezo-litických skulptur z Lepenského Viru a výstava fotografií, dokumentující padesát let výzkumů podobného útvaru, jako je Stonehenge, v Avebury v hrabství Wiltshire, datovaného do pozdního neolitu.

Závěrečné plenární zasedání kongresu proběhlo v sobotu 6. září 1986 a vystoupila na něm řada představitelů národních archeologických sdružení ze všech kontinentů. Byly zde doporučeny některé změny v organizaci Mezinárodní unie věd prehistorických a protohistorických (UISPP), zajišťující rovnoměrnější zastoupení jednotlivých oblastí světa, zejména rozvojového, v Comité Exécutif a Conseil Permanent. Poslední den kongresu proběhl v neděli 7. září v Londýně, kde bylo celé světové archeologické zasedání zakončeno prohlídkou památek metropole, a hlavně výstavy Archeologie v Británii, uspořádané v Britském museu. Ta podávala instruktivní průřez a základní informace o výsledcích výzkumů na území Spojeného království v posledních čtyřiceti letech a současném stavu poznání prehistorického a protohistorického vývoje i přínosu archeologie středověku. Tato prohlídka se stala tečkou za celým týdenním zasedáním, které přineslo řadu nových poznatků, podnětů a vyznačovalo se po všech stránkách vysokou úrovní i výborným organizačním zajištěním.

ZDENEK MĚŘÍNSKÝ

Výroční konference západo- a jihuoněmeckého svazu pro archeologii (West- und Süddeutscher Verband für Altertumsforschung) se konala ve dnech 20. až 25. května 1986 v Koblenzi

Jednání konference probíhalo ve třech sekcích, z nichž věnuji pozornost sekci středověku. Pro jednání této sekce bylo stanoveno téma: *Profaner Steinbau des frühen und hohen Mittelalters*. Na toto téma bylo předneseno 23 referátů zabývajících se světskými kamennými stavbami zejména ve městech (Zürich, Freiburg, Köln, Braunschweig, Hannover). Velká pozornost byla věnována městu Lübecku, kde probíhá dlouhodobý systematický výzkum středověkého jádra města. Výsledky výzkumu byly shrnuty v šesti přednáškách zabývajících se problémem chronologie kamenných staveb (Ing. J. Ch. Holst: Zum Problem einer Mauerwerkschronologie für Lübeck a dr. M. Gläser: Mauerwerkschronologie in der archäologischen Praxis, dargestellt am Beispiel der Grabungen „Johanniskloster“ und „Alfstrasse 16/18“ in Lübeck). Kromě otázek chronologických byla věnována pozornost typologii kamenných a cihlových staveb (např. Ing. J. Ch. Holst: Bemerkungen zur Typologie und Formengeschichte der ältesten lübeckischen Backsteinbauten) a vypovídacím možnostem archeologických nálezů ke vzniku cihlových staveb (D. Mührenbergová).

O kamenných stavbách z venkovského prostředí referoval V. Nekuda: Die Steinbauten des Mittelalters in den ländlichen Siedlungen Böhmens und Mährens.

V rámci konference bylo půldenní zasedání věnováno novým metodám zpracování archeologických pramenů pomocí počítačů, a to jak z hlediska muzejní praxe, tak i vědecké dokumentace (dr. P. Stadler).

VLADIMÍR NEKUDA

13. konference pracovní skupiny pro genetický výzkum osídlení ve střední Evropě (13. Arbeitstagung des Arbeitskreises für genetische Siedlungsforschung in Mitteleuropa)

Konference se konala v Krems a. D. ve dnech 1. až 4. října 1986 na téma „Städtisches Wohnen“. Referáty k tomuto tématu vycházely jak z pramenů